Vienlaikus veiksmīgs izmēģinājums automātiski nenozīmē iepirkumu

Nacionālo bruņoto spēku (NBS) vērtējums par Latvijā izstrādātu tehnoloģiju uzņēmumam var palīdzēt uzrunāt ārvalstu pircējus arī tad, ja Latvijas armija šo produktu neiegādājas. Vienlaikus veiksmīgs izmēģinājums automātiski nenozīmē iepirkumu, "Sargs.lv" podkāstā "Droši ir zināt" uzsver Aizsardzības tehnoloģiju un inovāciju centra (ATIC) vadītāja Anete Lūsare. Centrs strādā pie tā, lai uzņēmumiem būtu saprotami testēšanas nosacījumi un iespējamais turpinājums.

Tehnoloģiju testēšana un eksperimentēšana jau ir iespējama dažādās programmās un iniciatīvās, taču to mērķi atšķiras. Vienā gadījumā rezultāts var būt produkta piemērotības novērtējums un ieteikumi turpmākai attīstībai, citā izstrāde ir ciešāk saistīta ar konkrētu bruņoto spēku vajadzību un iespējamu iegādi.

Veiksmīgs tests automātiski nenozīmē iepirkumu

"Ne katra programma, iniciatīva garantē to, ka tās rezultātā arī pēc veiksmīgas testēšanas, validēšanas būs šis iepirkums," skaidro Lūsare. Viņas ieskatā uzņēmumam jau pirms izmēģinājumiem jāzina, ko konkrētā programma paredz un kas notiks pēc rezultātu saņemšanas.

Grantu programmās atbalsts var būt paredzēts idejas vai produkta pārbaudei un attīstībai, neparedzot automātisku iepirkumu. Savukārt pētniecības un attīstības līgumos darbs ir ciešāk saistīts ar konkrētu NBS vajadzību: tehnoloģiju pilnveido un pārbauda sadarbībā ar tās potenciālajiem lietotājiem.

Arī tad, ja risinājums izmēģinājumos sevi neattaisno, uzņēmumam jābūt saprotamam turpmākajam ceļam. Atgriezeniskā saite var palīdzēt produktu uzlabot vai izvēlēties citu atbalsta instrumentu. Pozitīva vērtējuma gadījumā savukārt jābūt skaidram, ko šis novērtējums dod un kā uzņēmums to var izmantot tālāk.

Testēšanai vajadzīgi skaidri un vienādi nosacījumi

ATIC izstrādā arī kārtību, kas uzņēmumiem ļautu testēt risinājumus ārpus atbalsta programmām, piemēram, par saviem līdzekļiem. Lūsare uzsver, ka piekļuve militārajai ekspertīzei un infrastruktūrai būs saistīta ar noteiktiem kritērijiem, tostarp tehnoloģijas gatavības pakāpi. Tā vēl ir topošā iespēja, kuras nosacījumi jāprecizē.

Rakstiskajās atbildēs centra vadītāja norāda arī uz nepieciešamību izstrādāt testēšanas metodoloģiju: iepriekš jānosaka, ko vērtēs, kā notiks pārbaudes un kā nodrošinās vienādus apstākļus un neatkarīgu vērtējumu. Jāsakārto arī infrastruktūras izmantošanas nosacījumi.

Turklāt militāras tehnoloģijas pārbaude ne vienmēr nozīmē izmēģinājumu poligonā. ATIC vadītāja saskata vajadzību attīstīt testēšanas iespējas arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un kiberdrošības jomā, nodrošinot militārajai lietošanai pietuvinātus apstākļus.

Latvijas armijas vērtējums var palīdzēt eksportam

Lūsare norāda, ka uzņēmēji augstu vērtē iespēju saņemt atgriezenisko saiti no savas valsts bruņotajiem spēkiem. Pieredze, kas iegūta kopā ar karavīriem, un pozitīvs militāro speciālistu vērtējums var būt nozīmīgs arguments sarunās ar citu valstu armijām.

Tas var palīdzēt arī situācijās, kad Latvijas bruņotie spēki produktu neiegādājas, piemēram, tāpēc, ka tas konkrētajā brīdī nav prioritārs vai iegādei nav paredzēts finansējums. Lūsare atgādina, ka Latvijas tirgus ir salīdzinoši neliels un nevar nodrošināt pasūtījumus visam, ko vietējie uzņēmumi spētu saražot.

“Mēs nevaram nopirkt to visu no saviem uzņēmējiem,” saka ATIC vadītāja. Tāpēc atbalsta daļa ir arī palīdzība uzņēmumiem sasniegt citus tirgus. Veiksmīgs tehnoloģijas novērtējums var kļūt par pamatu turpmākai sadarbībai ar ārvalstu partneriem.

Pētniekiem paveras nacionālās un starptautiskās iespējas

Tehnoloģiju attīstībā un pārbaudēs būtiska loma paredzēta Latvijas augstskolām un pētniecības institūtiem. To laboratorijas, infrastruktūra un zināšanas var palīdzēt uzņēmumiem pilnveidot risinājumus, bet sadarbība iespējama arī ar ārvalstu partneriem.

Sarunā Lūsare izceļ Eiropas Aizsardzības fonda projektus, Eiropas Aizsardzības aģentūras sadarbības iespējas, NATO DIANA iniciatīvu un NATO Zinātnes un tehnoloģiju organizācijas darbu. Šie formāti ļauj uzņēmējiem un pētniekiem veidot partnerības, dalīties zināšanās un Latvijā izmantot arī sabiedroto pieredzi. “Tā ir ļoti liela iespēja, kas ir jāizmanto,” uzsver centra vadītāja.

Pētniecības atbalstu papildina arī aktuāls valdības lēmums. Kā informē Aizsardzības ministrija, 2026. gada 13. oktobrī Ministru kabinets apstiprināja “Aizsardzības inovāciju pētījumu programmu”, kurai no 2026. līdz 2029. gadam paredzēti seši miljoni eiro. Plānots atbalstīt vismaz 12 pētniecības projektus, bet programmu īstenos ministrija sadarbībā ar Latvijas Zinātnes padomi.

Atbalstāmo jomu vidū ir mākslīgais intelekts, kiberaizsardzība, autonomās sistēmas, navigācija un pretdronu risinājumi, kā arī militārā medicīna un militārā mobilitāte. Projektu konkursu paredzēts izsludināt 2026. gada oktobrī, savukārt projektu īstenošanu sākt ne vēlāk kā decembrī.

Vērtējot atbalsta programmu rezultātus, Lūsare vēlas sekot arī tam, kā ieguldījumi atspoguļojas uzņēmumu finanšu rādītājos un vēlāk valsts budžeta ieņēmumos. Viņas ieskatā finansējuma piešķiršanai jābūt saistītai ar skaidri noteiktiem sasniedzamajiem rezultātiem.